Szczecin, 04 grudzień 2019

Inwentaryzacja i waloryzacja alei przydrożnych

Polskie Towarzystwo Dendrologiczne

Marcin Kubus

Nasze interwencje w sprawach ochrony alei drzew

- Poparcie ustanowienie pomnika przyrody „Aleja drzew liściastych Stary Trakt” – Gmina Widuchowa, KOWR OT w Szczecinie
- Aleja 300 stuletnich lip pomiędzy Mielnem a Mielenkiem – sprzeciw przeciw wycince drzew, poparcie protestu mieszkańców Gminy Mielno;
- Aleja leszczyny tureckiej – sprzeciw przeciwko usunięciu drzew, Gmina Mielno;
- Aleja 60 dębów szypułkowych w miejscowości Spędy gm. Wilczęta, woj. warmińsko-mazurskie – podcięto 34 drzewa w odziomku, przez cały obwód pnia piłą motorową

Polskie Towarzystwo Dendrologiczne

Aleja leszczyny tureckiej między Sarbinowem a Mielenkiem

Wiadomości z Olsztyna

Zbrodnia na drzewach. Ktoś podciął dęby w alei, by się ich pozbyć

Robert Robaszewski

30 maja 2019 | 10:00

Nieznany na razie sprawca skazał na powolną śmierć 34 zdrowe drzewa rosnące na skraju warmińskiej wsi. Z zemsty czy dla unijnych dotacji? - nie wiadomo. Ale jak go złapią, zapłaci 20 mln zł kary.

100 drzew rodzimych na stulecie Niepodległości Polski

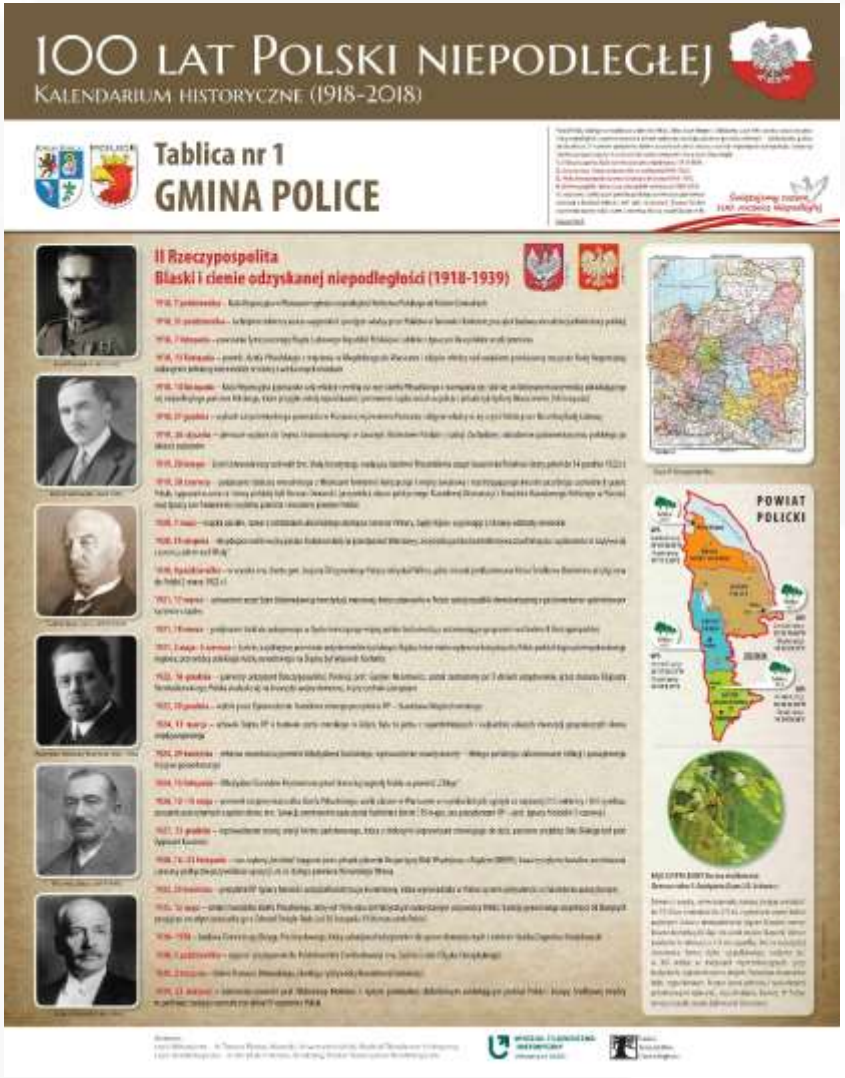

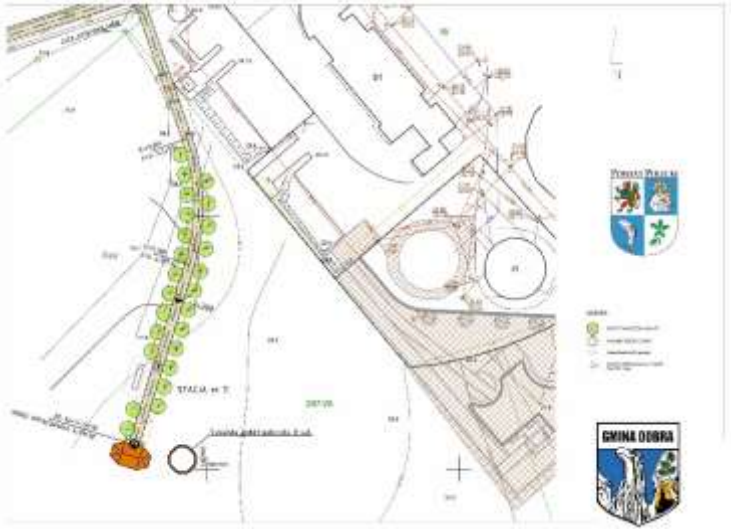

Świętujemy razem
100. rocznicę Niepodległej

Polskie
Towarzystwo
Dendrologiczne

Świętujemy razem
100. rocznicę Niepodległej

Konkurs „Odkryj swój pomnik przyrody”

Prace komisji konkursowej w terenie

Polskie Towarzystwo Dendrologiczne

WIERZCHOWO

KALISZ POMORSKI

ZŁOCIENIEC

CZAPLINEK

DRAWSKO POMORSKIE

POMNIK PRZYRODY

Konkurs „Odkryj swój pomnik przyrody”

Prace komisji konkursowej w terenie

Polskie Towarzystwo Dendrologiczne

WIERZCHOWO

KALISZ POMORSKI

ZŁOCIENIEC

CZAPLINEK

DRAWSKO POMORSKIE

POMNIK PRZYRODY

Konkurs „Odkryj swój pomnik przyrody”

Aleja grabowa w zabytkowym parku w Suliszewie

Charakterystyka, dane o alei

1. Lokalizacja, dane geodezyjne i administracyjne alei (status, właściciel lub zarządca drogi);
2. Charakterystyka alei jako założenia (typ alei, długość i szerokość alei, liczba drzew i rozstawa między drzewami, zasięg koron, warunki ekologiczne, uwagi, np. dotyczące przerw w ciągłości alei);
3. Charakterystyka drzew (gatunek, odmiana drzewa, wiek i podstawowe wymiary drzew, charakterystyka pni, koron, występowanie chorób i szkodników. Dla syntetycznej oceny w karcie podawany jest procent drzew w alei z danymi uszkodzeniami, posuszem itd.);
4. Ocena stanu zachowania alei (pod względem wartości dendrologicznej, stanu zdrowotnego, wartości ekologicznej, zabiegi konserwatorskie wykonane i wymagane, uwagi);

KARTA INWENTARYZACYJNA ALEI
Charakterystyka, dane o alei

5. Analiza kompozycyjno-przestrzenna alei jako dzieła sztuki ogrodowej (czytelność układu kompozycyjnego, rytmiczność nasadzeń, powiązania widokowe w odległym krajobrazie otwartym);
6. Analiza historyczna alei (na podstawie materiałów archiwalnych, ikonograficznych, związki historyczne miejscowości, obiektów z zadrzewieniem alejowym)

W karcie dokumentacyjnej alei zamieszczono rysunki lokalizacyjne, materiały kartograficzne, szkice alei i dokumentację fotograficzną.

Gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie danych

- opracowanie programu do gromadzenia danych bezpośrednio w terenie
- utworzenie bazy danych z mapą cyfrową i udostępnianie danych

Karta inwentaryzacyjna alei

KARTA INWENTARYZACYJNA ALEI

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	POWIAT	WOJEWÓDZTWO
MORYŃ-MĘTNO	MORYŃ	GRYFIŃSKI	ZACHODNIOPOMORSKIE

ADRES / BLIŻSZE OKREŚLENIE POŁOŻENIA - DROGA POWIATOWA OBRĘB EWIDENCYJNY: 0003 DOLSKO[1], 0004 PRZYJEZIERZE[2], 0024 MĘTNO[3]; JEDNOSTKA EWIDENCYJNA: MORYŃ- G [320606_5][1,2], CHOJNA- G [320603_5][3]
NR EWIDENCYJNY DZIAŁKI DROGOWEJ – 71[1], 73[1], 125[2], 126[2], 497[3]
JEDNOSTKA REJESTROWA GRUNTÓW: G.99[1], G.198[2], G.207[3]
STATUS DROGI: DROGA POWIATOWA
LOKALIZACJA WG GPS: początek alei (Moryń) 52°52'10.559"N, 14°22'44.688"E, koniec alei (okolice Mętno Małe, Mętno) 52°54'56.159"N, 14°21'53.496"E
POWIĄZANIE Z OTOCZENIEM: DROGA POWIATOWA NR 41 PROWADZĄCA OD MIEJSCOWOŚCI MORYŃ W STRONĘ MIEJSCOWOŚCI MĘTNO, ŁĄCZĄCA SIĘ Z DROGĄ WOJEWÓDZKĄ NR 124 PROWADZĄCĄ OD GRANICY PAŃSTWA W KIERUNKU CHOJNY

WŁAŚCICIEL
POWIAT GRYFIŃSKI REGON: 811700400
SIEDZIBA: 74-101 Gryfino ul. 11-go Listopada 16D

CHARAKTERYSTYKA ALEI

GATUNEK	SZACUNKOWY WIEK	TYP ALEI	DŁUGOŚĆ ALEI [m]
Aleja na odcinkach: **Moryń – Dolsko** (w granicach miejscowości): dębowa z dębu szypułkowego *Quercus robur* L. i dębu bezszypułkowego *Q. petraea* Matt.(Liebl.) z domieszką klonu pospolitego *Acer platanoides* L. i lipy szerokolistnej *Tilia platyphyllos* Scop. , oraz z pojedynczymi kasztanowcami białymi *Aesculus hippocastanum* L. i jesionami wyniosłymi *Fraxinus excelsior* L. **Dolsko – Mętno/Mętno Małe** aleja klonowa z klonu pospolitego z pojedynczymi okazami robinii białej *Robinia pseudoacacia*, a w pobliżu Mętna aleja dębowa z dębu szypułkowego i bezszypułkowego	120-130 lat	Jednorzędowa, dwustronna, jednorodna z domieszką; na początku alei od strony Mętna, na łuku drogi aleja jednorzędowa, jednostronna (na odcinku 180 m)	5280 Początek 1200 m od Morynia (od tablicy miejscowości) w kierunku Dolsko - Mętno Aleja dębowa 3650 m Przerwa 330 m Aleja klonowa 1300 m

SZEROKOŚĆ ALEI [m]	LICZBA DRZEW	ROZSTAWA MIĘDZY DRZEWAMI [m]	SZEROKOŚĆ PASA JEZDNI [m]
9,0-9,5 a na odcinku od Morynia do wiaduktu kolejowego – 7,2 m	Łączna liczba drzew: 859 okazów. - od Morynia do Dolska: 518 okazów. - Dolsk: 98 okazów. - od Dolska do Mętna: 243 okazów	4,5-5,0 2,8-3,0 (na odcinku od Morynia do wiaduktu kolejowego)	6,0 -6,5

Karta inwentaryzacyjna alei

UWAGI	NUMER EWID.KOMPUTER	NR REJ. ZABYTKÓW.	INNE ADNOTACJE
Aleja z przerwami w ciągłości miejscami 15- 32 m (na łukach, w miejscach wjazdów na pola uprawne). Najdłuższa przerwa 330 m przed miejscowością Dolsko od strony Morynia	.....	..... DECYZJA Z DNIA.....	.....

WARUNKI EKOLOGICZNE

POKRYCIE TERENU	PODSZYT	ZADRZEWIENIE
darń, roślinność ruderalna. Od strony pól uprawnych wyniesienia (skarpy) i obniżenia terenowe z rowami melioracyjnymi, teren miejscami pofalowany	bez czarny *Sambucus nigra* róża dzika *Rosa canina* śliwa tarnina *Prunus spinosa* głóg jednoszyjkowy *Crataegus monogyna* samosiew pospolitych gatunków drzew (klon pospolity, osika, brzoza)	na odcinku alei od Morynia do Dolska aleja we fragmentach w otoczeniu młodego zadrzewienia powstałego z samosiewu (głównie klony pospolite), w pozostałej części drzewa rosną w otoczeniu pól uprawnych
ODLEGŁOŚĆ DRZEW OD KRAWĘDZI JEZDNI [m] 0,60- 1,0	TYP NAWIERZCHNI JEZDNI Droga asfaltowa	POJEDYŃCZE OKAZY robinia biała *Robinia pseudoacacia*, kasztanowiec biały *Aesculus hippocastanum* lipa szerokolistna *Tilia platyphyllos*, jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*
WARUNKI GLEBOWE gleba czarne ziemie klasa bonitacyjna pobliskich pól uprawnych – II, III a,b,	WARUNKI WILGOTNOŚCIOWE w normie (dobre)	ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA średnie (droga powiatowa o średnim natężeniu ruchu samochodowego), wzdłuż drogi wiedzie niebieski szlak turystyczny

CHARAKTERYSTYKA DRZEW

WYMIARY DRZEW

OBWÓD PNIA NA WYS.1,30 [cm]	ŚREDNICA KORONY [m]	WYSOKOŚĆ DRZEWA [m]
MAX. – 313 (dęby), 258 (klony) ; MIN. – 88 (dęby), 112 (klony), NAJCZĘŚCIEJ – od 180 do 280 (dęby), od 160 do 230 (klony)	od 8,0 do 14,0	od 13,0 do 20,0

CHARAKTERYSTYKA PNI

WYSOKOŚĆ DO PIERWSZYCH KONARÓW	FORMA PNIA
najniższa: 3,0 przeciętna: 4,0-5,5 m	drzewa jednopniowe, pień zwykle wyprostowany

USZKODZENIA, % drzew z uszkodzeniami
ok. 20 drzew z ubytkami powierzchniowymi, spowodowanymi głównie kolizjami drogowymi; kilka drzew zamierających lub całkowicie obumarłych z występującymi na pniach owocnikami huby; ok. 50 drzew z ubytkami wgłębnymi otwartymi w postaci dziupli, kieszeni.

CHARAKTERYSTYKA KORON

KSZTAŁT, BUDOWA KORONY
Korony typowe dla gatunków, zachodzą na siebie tworząc tzw. aleję zamkniętą.

USZKODZENIA

% drzew z posuszem konarowym	
licznym (pow. 15%)	nielicznym (do 15%)
30	50
% drzew z posuszem gałęziowym	
licznym (pow. 15%)	nielicznym (do 15%)
40	60

WYSTĘPOWANIE CHORÓB, SZKODNIKÓW
Kasztanowiec biały – szrotówek kasztanowcowiaczek *Camellaria orhidelia* Deschka & Dimic, 1985
Klon pospolity – czarna plamistość liści klonu *Rhytisma acerinum* (Pers.)Fr.

UWAGI
W koronach licznych drzew należy wykonać cięcia sanitarne, a u niektórych cięcia korygujące; 6 drzew całkowicie uschniętych (m.in. w Dolsku kasztanowiec) – do usunięcia

SIEDLISKA CHRONIONEJ FLORY (INWENTARYZACJA MYKOLOGICZNA, LICHENOLOGICZNA, BRIOLOGICZNA)

Evernia prunastri
Ramalina pollinaria
Parmelia sulcata
Syntrichia ruralis

SIEDLISKA CHRONIONEJ FAUNY (INWENTARYZACJA ENTOMOLOGICZNA, ORNITOLOGICZNA)

Owady kambio- i ksylofagiczne
brak

Ptaki chronione

OCENA STANU ZACHOWANIA ALEI

STAN ZDROWOTNY	WALORY KOMPOZYCYJNE	UWAGI
zadowalający, w części niezadowalający	wysokie, zwarta aleja	przerwy w alei w miejscach wjazdów na pola uprawne i na łukach drogi; najdłuższa przerwa 330 m przed miejscowością Dolsko od strony Morynia i na początku alei od strony Mętna

ZABIEGI KONSERWATORSKIE

ZABIEGI WYKONANE
podcinanie koron od dołu (podkrzesywanie) w celu utrzymania skrajni drogi

ZABIEGI WYMAGANE
usunięcie posuszu konarowego i gałęziowego

PODŁOŻE	PIEŃ DRZEWA	KORONA

Karta inwentaryzacyjna alei

W okolicy bramy Mieszkowickiej, aż do XIX wieku, lokowano stodoły. Przy wyjeździe z miasta w kierunku Cedyni znajdował się zespół młyna miejskiego.

Ukształtowany w średniowieczu typ zabudowy – mimo pożarów i dużych zniszczeń spowodowanych w 1433 roku przez husytów – przetrwał do końca XVIII wieku, a ukształtowany w średniowieczu układ przestrzenny miasta – do dziś. Niszczone przez pożary budynki ryglowe odbudowywano w tradycyjny sposób. Dopiero po pożarze w 1783 roku – kiedy zostało zniszczone prawie całe miasto – zaczęto wznosić budynki o konstrukcji ryglowej, kryte dachówką (nie słomą). Istotne zmiany w zabudowie nastąpiły pod koniec XIX wieku. W miejscach wyburzonych domów ryglowych zaczęto wznosić parterowe i piętrowe budynki murowane, często z bogato zdobioną stolarką. Dachy domów kryto dachówką ceramiczną.

W XVIII wieku zapoczątkowano też zmiany na terenach położonych po zewnętrznej stronie murów obronnych. Z czasem rozebrano bramy, zniwelowano wały i fosy, przeznaczając te tereny na cele ogrodnicze. W XIX wieku na miejscu dawnych wałów założono aleję spacerową obsadzoną drzewami owocowymi, zaś później – lipami i robinią białą. W południowo-wschodniej części miasta założono cmentarz (wcześniej pochówki odbywały się na cmentarzu przykościelnym). Założono również – przy murze obronnym, na wschód od bramy Mieszkowickiej – cmentarz dla ludności wyznania mojżeszowego, który obecnie jest oczyszczony i zagospodarowany jako miejsce pamięci o dawnych mieszkańcach Morynia.

Jedną z największych inwestycji drugiej połowy XIX wieku była budowa murowanego Domu Opieki dla dzieci biednych i sierot. Dom ten zbudowano po zachodniej stronie miasta, przy murach obronnych, wyburzając 100 metrów tegoż muru. Obecnie jest tam Dom Opieki Społecznej im. Christiana Friedricha Kocha, fundatora placówki.

W drugiej połowie XIX wieku, na południe od bramy Mieszkowickiej, zbudowano gorzelnię, a po wschodniej stronie dawnego młyna wzniesiono kamienno-ceglany wiatrak. Wchodzące w skład zespołu młyńskiego budynki wzniesiono od podstaw. W końcu XIX wieku wykonano brukową nawierzchnię ulic.

Na początku XX wieku zabudowę mieszkalną zaczęto lokować poza obrębem murów obronnych, głównie przy obecnych ulicach Lipowej i Dworcowej. Budowano domy wolnostojące, oddalone od ulicy i poprzedzone ogródkami. Podobne domy wzniesiono też przy obecnej ulicy Ogrodowej. W okresie międzywojennym, w południowej części miasta, zbudowano szkołę podstawową.

Moryń pozostawał na uboczu większych wydarzeń, co było powodem tego, że nie rozwinął się tutaj większy ośrodek miejski. W XVIII wieku przez Moryń przebiegała droga pocztowa. Wybudowana szosa z Kostrzyna, przez Mieszkowice do Chojny, ominęła Moryń. Ominęła to miasteczko również linia kolejowa łącząca Śląsk ze Szczecinem, przebiegająca przez Mieszkowice i Chojnę. W czasie II wojny światowej Moryń nie uległ zniszczeniu. Od 1945 roku znajduje się w granicach Polski.
(tekst źródłowy: Kubus M., Szewczyk T. 2006)

MĘTNO (do 1945 r. Großmantel)
Kalendarium
1337 – pierwsza wzmianka o miejscowości Magnum Mantel; przypuszczalnie Mętno powstało jako osada niemiecka przed rokiem 1350, w tym okresie było lennem kapituły w Soldin
1350 – odnotowanie w źródłach kościoła; który prawdopodobnie powstał w XIII wieku, na co wskazują detale architektoniczne
1369 – pojawienie się w dokumentach nazwy Großen Mantel; właściciele: Będę z linii margrabiów osiadłych w Moryniu i Henning Grote z Chojny
1401 – kolejny właściciel: Frederik Plouen
1420 – kolejny właściciel: klasztor w Cedyni
1469 – kolejny właściciel: Jacob Schwartenholz
br – po sekularyzacji dobrami zarządza urząd w Cedyni, jednak klasztor ma wciąż pewne udziały

MĘTNO MAŁE (do 1945 r. Kleinmantel)
Miejscowość jest byłym folwarkiem z prawie niezmienioną współcześnie zabudową. Folwark został wzniesiony w odległości ok. 300 m na północ od drogi prowadzącej do Morynia. Na zespół folwarczny o powierzchni około 7,2 ha składał się: pałac (nieistniejący; w jego miejscu w latach 60-tych wzniesiono kuźnię i warsztaty, obecnie nieużytkowane) i zabudowania folwarczne wielokrotnie przebudowywane z dostosowaniem do nowych funkcji i rozlokowane wzdłuż boków wydłużonego prostokątnego dziedzińca: nieistniejący budynek chlewni (wzniesiony oryginalnie na planie koła), nieistniejąca pierwotna stodoła (obecna stodoła powstała w miejscu dawnej), obora przebudowana w 1986 roku, stajnia i owczarnia (na początku lat 80-tych adaptowane do potrzeb hodowli trzody), spichlerz/gorzelnia, trzy budynki mieszkalne. Budynki wzniesione z cegły ceramicznej (układanej w wątku krzyżowym na zaprawie wapiennej), cegły wapiennej i kamienia polnego łamanego są obecnie w dobrym stanie technicznym. Od strony północnej, od jeziora aż do dziedzińca folwarcznego rozciągał się duży park, przechodzący od północnego-wschodu w las mieszany.
Kalendarium
1270 – pierwsza wzmianka o miejscowości Manten; słowiańska osada nad jeziorem Mantel
1337 – pierwsza wzmianka o kolonii wiejskiej Magnum Mantel i o przedmiotowej osadzie Parvum Mantel (Klein Mantel)
przełom XIV/XV w. – powstanie kościoła w Mętnie Małym, jako filii kościoła w Mętnie; malowidła ścienne z II ćw. XV wieku, otwory okienne XVIII wieczne, portal zachodni przemurowany w 1885 r, od poł. XVI w. do 1945 r służył gminie protestanckiej; po 1945 roku nie użytkowany; w rejestrze zabytków od 1958 roku
1401 – osada rybacka z urzędem sołtysa
1472 – wieś w posiadaniu rodu Balcke aż do 1639 roku, w którym wymarło ostatnie pokolenie
1618-1648 – podczas wojny 30-letniej wieś mocno podupada
1652 – właścicielem pozostaje J. Miller; rozkwit wsi
pocz. XVIII w. – kolejny właściciel: Ludolf George v. Luderitz
1718-1751 – kolejny właściciel: v. Miller

3. ANALIZA HISTORYCZNA

MORYŃ (nm. Mohrin)

Pierwsza wzmianka o istnieniu miejscowości Moryń (Moryn) znajduje się w dokumencie z 1263 roku wystawionym przez księcia pomorskiego Barnima I.

Na półwyspie – wciśniętym w wody jeziora Morzycko i jeziora Przyjezierze (obecnie wschodnia część Morynia) – był wczesnośredniowieczny gród pomorski. Dziś są tam pozostałości średniowiecznego kamiennego zamku, zbudowanego w latach sześćdziesiątych XIV wieku przez margrabiego brandenburskiego Ottona, z dynastii Wittelsbachów. Dawna osada targowa – która dała początek późniejszemu miastu – znajdowała się najprawdopodobniej nad jeziorem Morzycko, a więc na obszarze dzisiejszej wschodniej części Morynia. Osada targowa miała kształt owalnicy, o wydłużonej osi północ–południe; w wiekach XIII i XIV wybudowano tu kościół. Osada nad jeziorem i zamek obronny na wzgórzu znajdowały się na szlaku wiodącym z ziemi lubuskiej na Pomorze.

W ciągu XIII i XIV w. osada została rozbudowana w kierunku zachodnim; powstało kilka dużych, nieregularnych kwartałów, przy czym całość przyjęła kształt zbliżony do koła. Prawa miejskie Moryń uzyskał przed rokiem 1306. W XIII i XIV w. miasto otoczono kamiennymi murami obronnymi, z dwiema bramami – Mieszkowicką od strony południowej i Młyńską od strony zachodniej, oraz z półbasztami. Mury obronne w Moryniu – pomimo niezachowania bram – należą do najcenniejszych budowli tego typu na Pomorzu Zachodnim.

Od drugiej połowy XIII wieku Moryń – miasto Pomorza – pozostawał w granicach Nowej Marchii, a w latach 1402–1454 – pod rządami Krzyżaków. Zajęciami mieszkańców Morynia były: rolnictwo, w tym uprawa pszenicy, lnu i tytoniu, oraz hodowla bydła, rybołówstwo, rzemiosło, browarnictwo. W XVIII wieku Moryń był siedzibą garnizonu wojskowego.

Wraz z rozbudową miasta w części centralnej wytyczono nowy plac rynkowy. Odtąd tutaj odbywały się targi. Siedziba władz miejskich mieściła się prawdopodobnie w jednym z domów przyrynkowych. Ratusz o konstrukcji ryglowej – jako siedzibę władz miejskich – zbudowano dopiero na początku XIX wieku. Istniejący obecnie ratusz został zbudowany w roku 1920, w formie niewielkiego ceglanego otynkowanego budynku. Po pożarze w 1961 roku został odbudowany.

Późnoromański kościół w Moryniu, z wieżą z przejazdem – wzniesiony z ciosów kamiennych w wiekach XIII i XIV, z kaplicą dobudowaną w XV wieku – jest jednym z najcenniejszych zabytków Pomorza Zachodniego. W czasie wojny 30-letniej kościół został częściowo zniszczony. Dziś wieża jest drewniana, zakończona latarnią.

W pierwszej połowie XIV wieku w pobliżu kościoła zbudowano szpital św. Ducha. Z czasem poszerzono furtę w północno-wschodnim odcinku murów obronnych, a na jej przedłużeniu wytyczono drogę łączącą miasto z zamkiem.
Kwartały w obrębie murów zabudowywano domami mieszkalnymi i gospodarczymi; miały one konstrukcję ryglową. Domy były parterowe, kryte słomą (ten rodzaj konstrukcji i pokrycia był stosowany jeszcze w XIX wieku). Poza granicami murów obronnych – oprócz zamku – pozostawały zabudowania typu gospodarczego.

Karta inwentaryzacyjna alei

brak	przy drzewach z ubytkami ugłębnymi - ocena wpływu ubytków na statykę drzew, ew. decyzja o ich zachowaniu lub usunięciu	- usunięcie posuszu konarowego i gałęziowego - cięcia korygujące kształt korony (usunięcie wad budowy, poprawiające statykę drzew) - usunięcie obumarłych drzew
UWAGI Opracowana aleja ma duże walory krajobrazowe, kompozycyjne, kulturowe. Tworzy ona nieprzerwany korytarz ekologiczny w krajobrazie rolniczym. Wśród drzew są okazy, które wg norm podawanych przez Kasprzaka (2005) osiągnęły wymiary pomnikowe (dla dębu 300 cm., a dla klonu pospolitego 250 cm obw. pnia mierzonego na wys. 130 cm n.p.g.). Ogólny stan odrzewny drzew jest zadowalający, jednak wiele drzew jest z licznym posuszem konarowym i gałęziowym; są także drzewa całkowicie obumarłe. Należy przeprowadzić pilne zabiegi pielęgnacyjne.		
DATA :.		
Sporządził:		

2. ANALIZA KOMPOZYCYJNO-PRZESTRZENNA

Ponad 5 kilometrowa aleja jednorodna, na odcinkach dębowa i klonowa, z małą domieszką innych gatunków drzew jest mocnym akcentem kompozycyjnym w krajobrazie rolniczym okolic Morynia, Dolska, Mętna (fot. 1-5). Walory kompozycyjne alei podnosi fakt, że jest ona regularna, ciągła, z niewieloma przerwami w nasadzeniach. Tworzy nieprzerwany korytarz ekologiczny, łączący Moryń z miejscowościami Dolsko i Mętno. Wchodzi w skład systemu regionalnych zadrzewień alejowych, mających uwarunkowania historyczne.

Przedmiotowa aleja została prawdopodobnie założona w okresie powstania folwarku w Mętnie Małym, w XIX wieku.

Lokacji Morynia dokonano przed rokiem 1306 i do dziś zachowany jest jego średniowieczny układ przestrzenny. Zbudowane na planie koła ściętego od północy miasto, z nieregularnymi kwartałami i z regularnym układem ulic w XIII i XIV wieku otoczono kamiennymi murami obronnymi z bramami i basztami. Mury obronne w Moryniu – pomimo niezachowania bram – należą do najcenniejszych budowli tego typu na Pomorzu Zachodnim.

Mętno Małe jest dawnym folwarkiem z prawie niezmienioną współcześnie zabudową. Folwark został wzniesiony w odległości ok. 300 m na północ od drogi prowadzącej do Morynia. Na zespół folwarczny o powierzchni około 7,2 ha składał się: pałac, zabudowania folwarczne wielokrotnie przebudowywane i rozlokowane wzdłuż boków wydłużonego prostokątnego dziedzińca. Od strony północnej, od jeziora aż do dziedzińca folwarcznego rozciągał się duży park, przechodzący od północnego-wschodu w las mieszany. Pobliskie Mętno powstało jako osada niemiecka przed rokiem 1350, znajduje się tu kościół z XIV wieku.

1768-1775 – kolejny właściciel: Gottfried Schulze
1797-1805 – kolejny właściciel: Christoph Friedrich Carl v. Nassau
1805-1814 – kolejny właściciel: Friedrich von Sydon; według Brauninga we wsi były 3 samodzielne zagrody
1828 – kolejny właściciel: Welle
1850-1861 – kolejny właściciel: Strecker
XIX w. – powstanie zespołu folwarcznego
poł. XIX w. – dobro wraz z folwarkiem Horney liczyło 3387 mórg i 46 rut kwadratowych, w tym 480 mórg lasu i 400 mórg wód.
II poł. XIX w. – wieś w posiadaniu Landrata Wernera v. Saldern
po 1945 roku – nacjonalizacja, powstanie PGR, lata 90-te właściciel Kombinat Rolny w Witnicy, Zakład Rolny Mętno

Literatura, materiały źródłowe

1. Berghaus H. 1856. Landbuch de Mark Brandenburg, Bd III, Brandenburg.
2. Chachulski Z. 2000. Chirurgia i pielęgnacja drzew. Wydaw. LEGRAF, Warszawa.
3. Groß W. 2002. European treeworker. Pater Verlag. Berlin-Hannover.
4. Kalita-Skwarzyńska K., Opęchowski M., Wolender T. [br.]. Moryń. Urząd Miejski Moryń.
5. Kasprzak K. 2005. Ochrona pomników przyrody. Zasady postępowania administracyjnego. Wydanie V. Wydaw. Abrys, Poznań.
6. Kubus M. 2006. Zasady wykonywania zabiegów pielęgnacyjnych przy drzewach rosnących na terenach zieleni w Szczecinie, z wyróżnieniem drzew przyulicznych. Drzewa i krzewy polecane do nasadzeń miejskich w warunkach Szczecina (maszynopis).
7. Kubus M. 2006. Cedynia, Moryń i Trzcińsko Zdrój – miasta o interesującym układzie przestrzennym, zabytkach i zadrzewieniu. Materiały Zjazdu Sekcji Dendrologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Bogactwo, różnorodność oraz ochrona dendroflory w parkach i lasach zachodniej Polski, 22-24 czerwca 2006 r., Zielona Góra, s. 69-70.
8. Kubus M. 2008. Godne prawnej ochrony aleje przydrożne na Pomorzu Zachodnim. Roczn. Dendr. 56: s. 131-141
1. Kubus M., Szewczyk T. 2006. Układ przestrzenny i zadrzewienie miasta Moryń. Folia Univ. Agric. Stetin. 2006, Agricultura 248 (101), s. 135-146.
2. Kubus M., Nowakowska M., 2007. Metoda określania wartości założeń alejowych jako przyczynek ich ochrony w krajobrazie otwartym. Czasopismo techniczne Architektura, z. 5-A/2007. Wydaw. Politechniki Krakowskiej im. T. Kościuszki Kraków: s. 149-150.
3. Lüderitz J. (Hrsg) 2004. Neumärkisches Lesebuch. Landschaften und Menschen im östlichen Brandenburg. Berlin 2004.
4. Majdecki L., 1993. Ochrona i konserwacja zabytkowych założeń ogrodowych, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa.
5. Piskorski Cz. 1966. Województwo szczecińskie. Przewodnik. Wydaw. Sport i Turystyka, Warszawa.
1. Romaniszyn J. 1990. Zespół folwarczny w Mętnie Małym. Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa. (mps w WUOZ Szczecin).
2. Turek-Kwiatkowska L., Filipowiak W., Lesiński H., Myślenicki W., Radacki Z. 1961. Zarys dziejów miast i osiedli województwa szczecińskiego. Szczecin. Miesięcznik Pomorza Zachodniego 4–5, 7-158.
3. Wolender T. 1995. Kościół w Mętnie. Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa. (mps w WUOZ Szczecin)
4. Wolender T. 1995. Kościół w Mętnie Małym. Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa. (mps w WUOZ Szczecin)
5. Pomorze średniowieczne, red. G. Labuda, Warszawa 1958
6. Pomorze nowożytne, red. G. Labuda, S. Hoszowski, Warszawa 1959
7. Pomorze u progu dziejów najnowszych, red. T. Cieślak, G. Labuda, S. Hoszowski, Warszawa 1961
8. Schmetttausche Karte von Pommern (um 1780) skala 1:5000, karta nr 52 Schwedt-Mohrin-Mantel
9. Topographische Karte (um 1892) 1:25 000 Königsberg nr 3052, Mohrin nr 3152

4. RYSUNKI, MAPY

- Rys. 1, 2. Mapa topograficzna z 1892 r.
- Rys. 3, 4. Mapa sytuacyjna (drogowa) z 2009 r.
- Mapa ewidencyjna (załącznik)
- Wypis z rejestru gruntów

5. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Aleja lipowa między Czartoryją a Chojną
powiat gryfiński

Zespół alei w Chełmie Dolnym – historyczna forma komponowanej zieleni

Fragment alei z dębu czerwonego przy drodze Dzikowo-Strąpie

Trójrzędowa aleja lipowa przy drodze Moryń-Wierzchlas

Trójrzędowa aleja lipowa przy drodze Kuropatniki-Krzymów

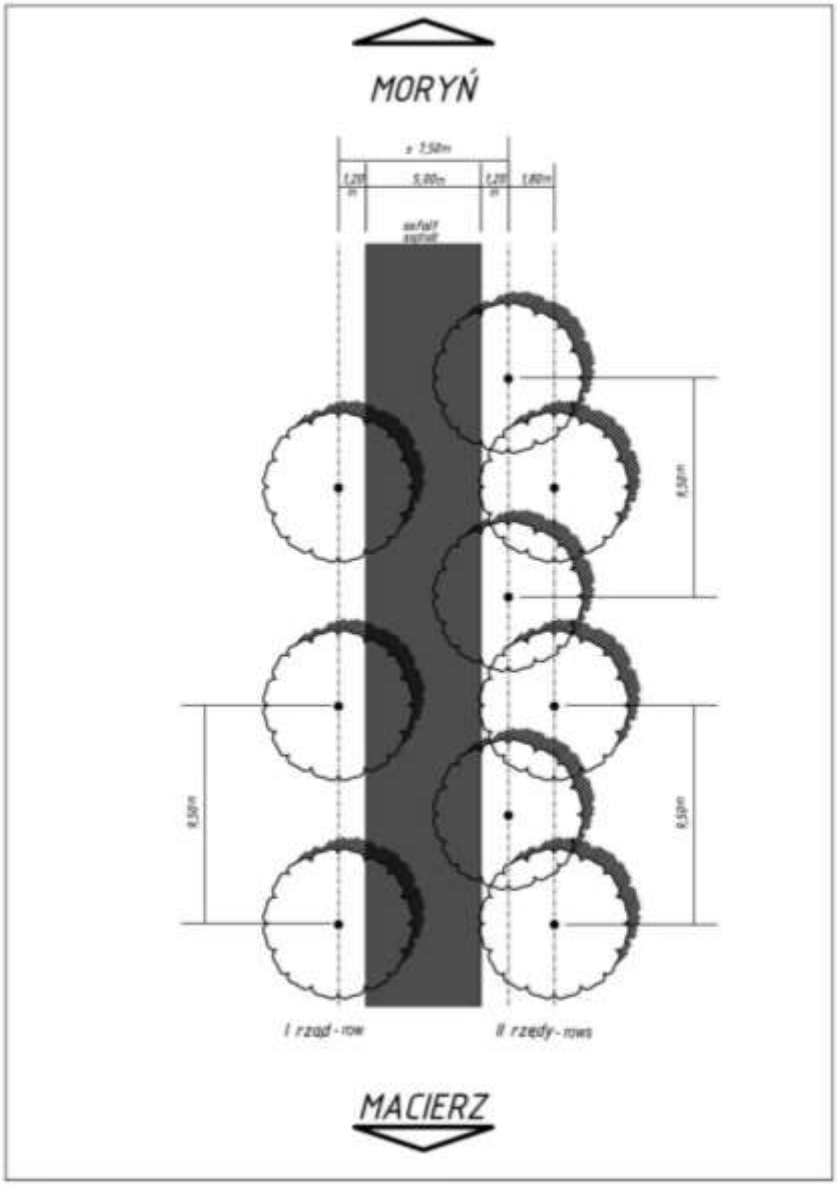

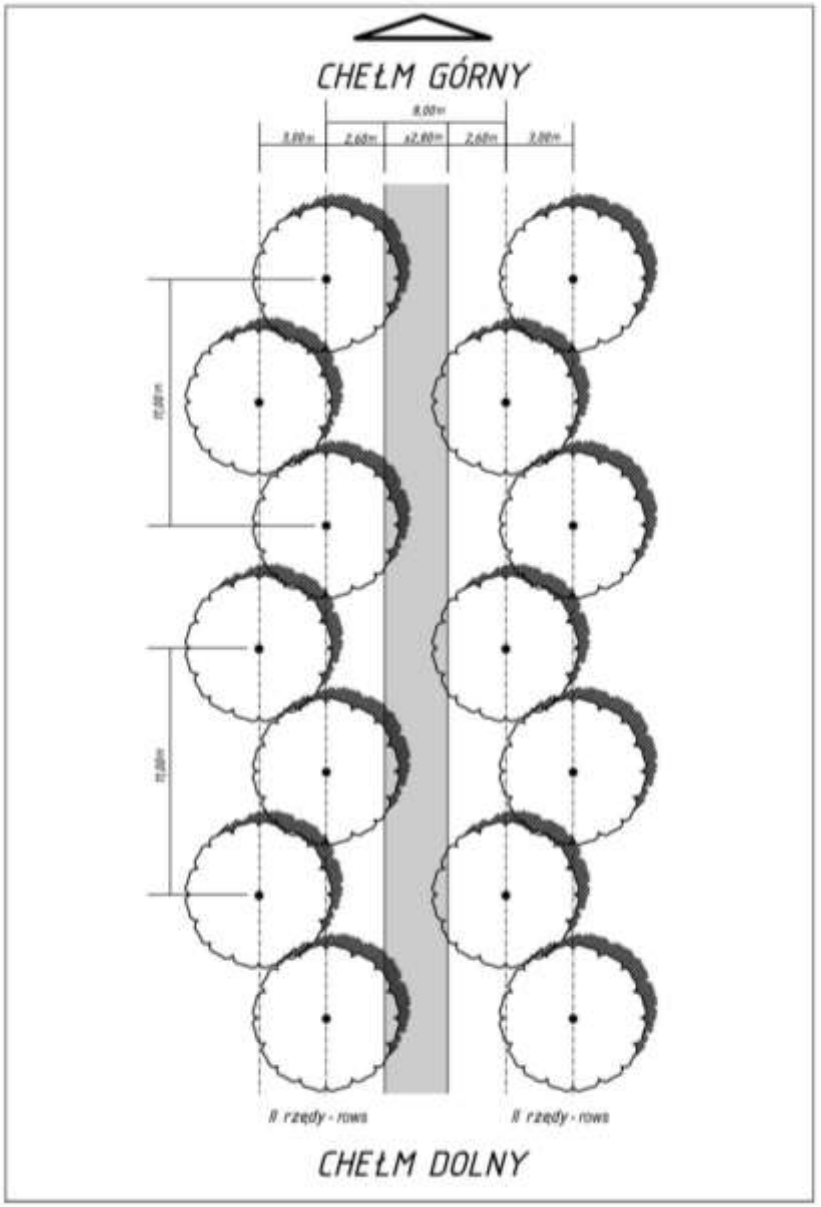

Schematy rozmieszczenia drzew w alejach między Moryniem a Macierzą oraz Chełmem Górnym i Chełmem Dolnym

Aleja dębowa między
Młynami a Giżynem
powiat pyrzycki

Aleja dębowa
Tarnowo - Tarnówko

pomnik przyrody aleja bukowa Jacinki – Nacław
gmina Polanów, powiat koszaliński

Choszczno, panorama alei dębowej

Bogdaniec zimą droga ze Stanowic do Lubna

Aleja w Barzkowicach

Aleja z Kolina do Krępcewa

Śródpolna aleja jabłoniowa

Aleje topól kanadyjskich (*Populus* × *canadensis*): od „topolowej euforii” do „wojny topolowej”

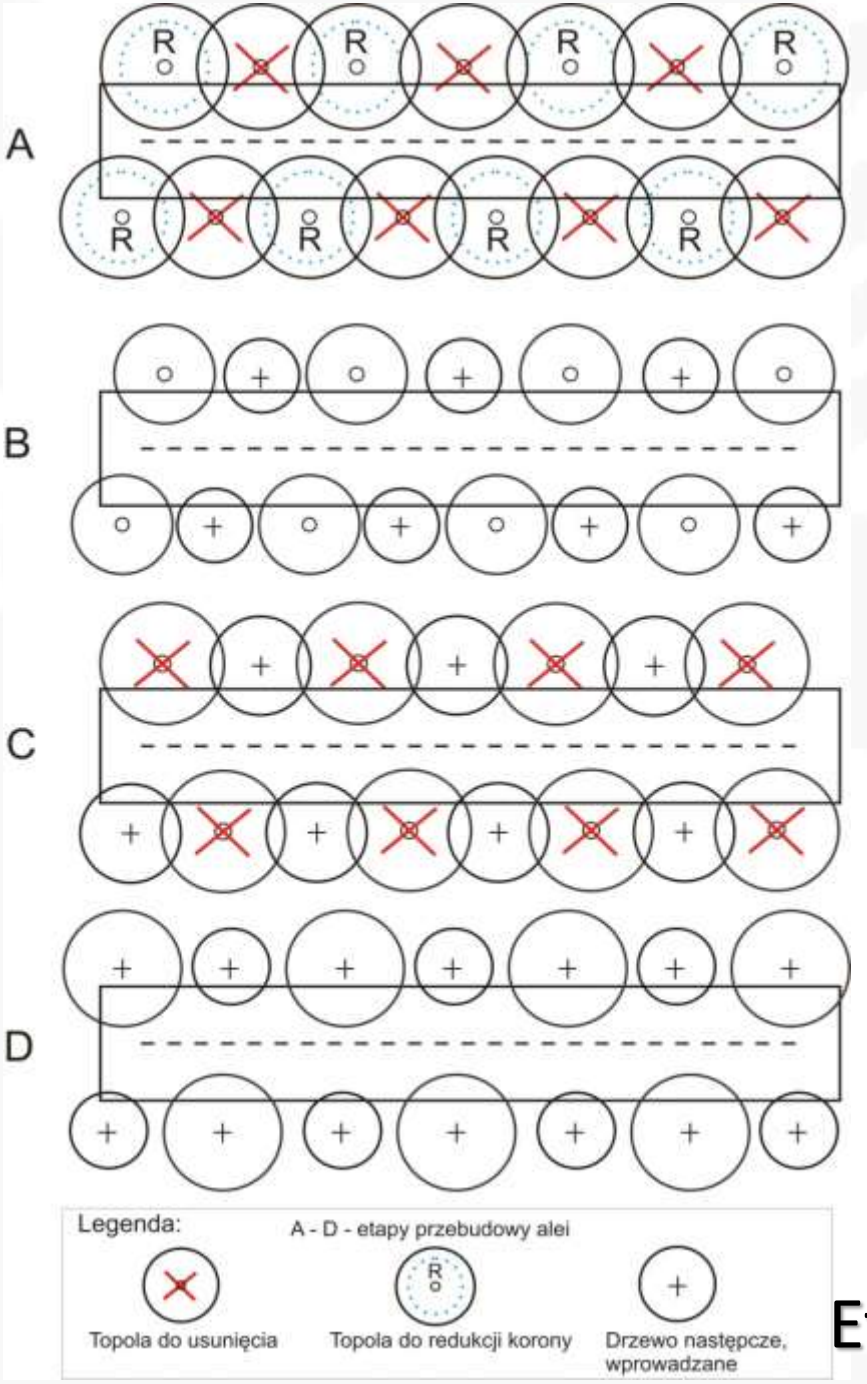

Utworzenie miejsc do wprowadzania drzew projektowanych / docelowych

Sadzenie drzew docelowych

Usunięcie pozostałych topól

Aleja po przebudowie – stan stabilizacji i wyrównania wzrostu

Etapy przebudowy alei topolowej

Schemat koncepcji ukształtowania przestrzennej struktury zadrzewień w północno-zachodniej części zlewni rzeki Gąsawki (na podstawie mapy w skali 1 : 50 000) – źródło: Bałazy, Ziomek

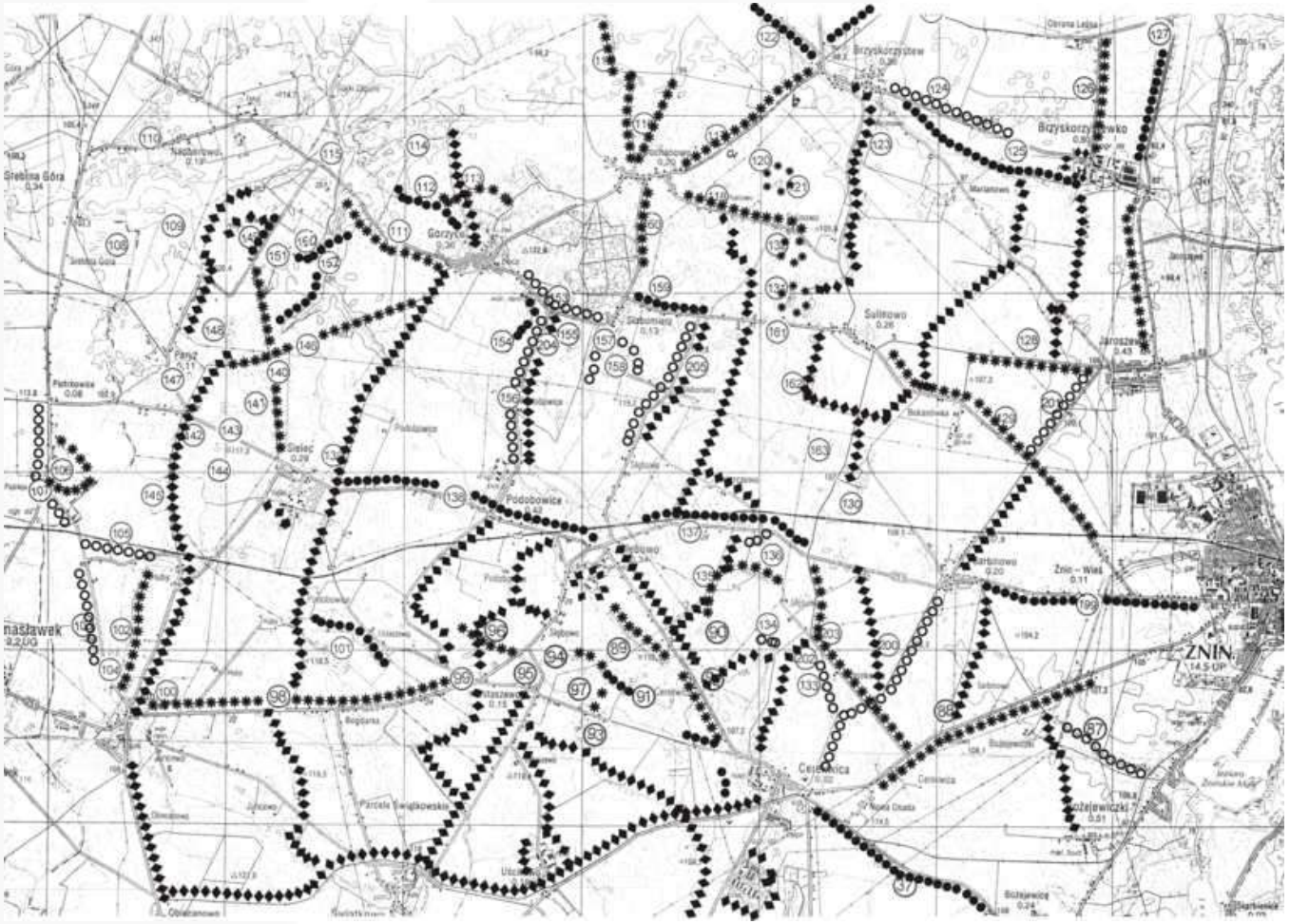

Zadrzewienia o kompletności: ○○○○ - poniżej 50% wymagające restytucji, **** - 50% - 80%, wymagające uzupełnień, ●●●● - 80% - 100% wymagające bieżącej pielęgnacji, ♦♦♦♦ - zadrzewienia proponowane

Szczecin, 04 grudzień 2019

Marcin Kubus

ptd@ptd.pl

Polskie Towarzystwo Dendrologiczne

Inwentaryzacja i waloryzacja alei przydrożnych